

Ministerie van Justitie en Veiligheid

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20017
2500 EA DEN HAAG

**Minister van Justitie en
Veiligheid**

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

Ons kenmerk

3791140

Uw kenmerk

170521u

*Bij beantwoording de datum
en ons kenmerk vermelden.
Wilt u slechts één zaak in uw
brief behandelen.*

Datum 4 februari 2022

Onderwerp Antwoorden op vragen van het lid Otten over de contractuele
verhouding met advocaten- en notariskantoor Pels Rijcken

Hierbij bied ik uw Kamer, mede namens de staatssecretaris van Financiën, de antwoorden aan op de vragen van het lid Otten (Fractie Otten) over de contractuele verhouding met het advocaten- en notariskantoor Pels Rijcken van 21 december 2021. Een afschrift van deze antwoorden zend ik ter kennisneming aan de Voorzitter van de Tweede Kamer.

De Minister van Justitie en Veiligheid,

D. Yeşilgöz-Zegerius

170521u

(Ingezonden 21 december 2021)

Vragen van het lid Otten (Fractie Otten) op 21 december 2021 medegedeeld aan de minister van Justitie & Veiligheid en aan de staatssecretaris Fiscaliteit en Belastingdienst over de contractuele verhouding met advocaten- en notariskantoor Pels Rijcken.

Minister van Justitie en Veiligheid

Datum
17 januari 2022

Ons kenmerk
3791140

1.

Is het correct dat de Staat onafgebroken sinds 1969 een contractuele verhouding heeft met Pels Rijcken om exclusief als landsadvocaat voor de Staat te fungeren?

Antwoord vraag 1.

Nee. De Staat heeft een contractuele verhouding met een advocaat die optreedt als Landsadvocaat. Sinds 1969 zijn dit advocaten geweest die waren verbonden aan het kantoor Pels Rijcken. Er is evenwel geen overeenkomst met het kantoor Pels Rijcken. De overeenkomst ziet ook niet op notariële dienstverlening van het kantoor. In de overeenkomst met de Landsadvocaat is bepaald dat de Landsadvocaat geen zaken zal aannemen of behandelen van, adviezen geven aan of anderszins diensten verrichten voor derden waarbij:

- a. een procedure tegen (organen van) de Staat moet worden voorbereid of gevoerd dan wel het voorbereiden of voeren van een dergelijke procedure tot de reële mogelijkheden behoort;
- b. in het kader van de behartiging van de belangen van deze derden de belangen van de Staat, van welke aard dan ook, geschaad zouden kunnen worden;
- c. het gevaar bestaat dat niet-openbare beleidsmatige of niet-openbare feitelijke informatie die bij de behartiging van zaken van de Staat is verkregen, zou kunnen worden aangewend ten behoeve van deze derden.

De Landsadvocaat en zijn kantoorgenoten werken niet exclusief voor de Staat, maar zijn uit hoofde van artikel 2 en artikel 5 van de overeenkomst wel beperkt in het aannemen en behandelen van zaken van derden. De Staat is overigens niet verplicht om voor advocatuurlijke diensten gebruik te maken van (het kantoor van) de Landsadvocaat en doet soms een beroep op andere advocaten(kantoren).

2.

De minister van Justitie & Veiligheid spreekt in de beantwoording van 13 december 2021 op vragen van Tweede Kamerleden (kenmerk 3638485) over de recorduitgaven aan de landsadvocaat (32,9 miljoen euro in 2020) over het zogenaamde "landscontract"; kunt u alle overeenkomsten (inclusief annexes, updates, bijlagen, etc) van de huidige vigerende contractuele overeenkomst(en) met Pels Rijcken aanbieden aan de Eerste Kamer?

Antwoord vraag 2.

Ja. Als bijlage stuur ik uw Kamer een afschrift van het contract dat de Staat met de landsadvocaat heeft afgesloten. De enige bijlage bij de overeenkomst met daarin de standaardtarieven verstrek ik niet omdat dat bedrijfsvertrouwelijke informatie betreft. Over de tarieven kan ik wel melden, zoals de minister voor Rechtsbescherming eerder heeft geantwoord op vragen van de leden Van Nispen en Beckerman van de Tweede Kamer, dat rijksbreed standaardtarieven worden gehanteerd. In 2022 is het laagste tarief voor advocaat-stagiairs (tarief

II) € 174 en het hoogste uurtarief € 405 (partners).¹ Conform het landscontract worden deze tarieven verhoogd met 4,9% kantoorkosten en BTW.

Minister van Justitie en Veiligheid

3.

Wat is de einddatum van de huidige overeenkomst tussen de Staat en Pels Rijcken?

Datum
17 januari 2022

Ons kenmerk
3791140

Antwoord vraag 3.

De overeenkomst eindigt van rechtswege zodra de Landsadvocaat niet meer de advocatuur in Den Haag uitoefent. Op basis van het contract is de Staat bevoegd de overeenkomst met inachtneming van een termijn van één maand op te zeggen, nadat de Landsadvocaat de wettelijke pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt, of door ziekte of anderszins niet meer in staat is de verplichtingen die voor hem uit deze overeenkomst voortvloeien, naar behoren te vervullen. De overeenkomst met de Landsadvocaat kan verder door ieder van de partijen met inachtneming van een opzegtermijn van twaalf maanden worden beëindigd. Voor het overige gelden ten aanzien van deze overeenkomst de algemene wettelijke bepalingen rondom wijziging en ontbinding van overeenkomsten uit het Burgerlijk Wetboek.

4.

Is de Staat in onderhandeling over een mogelijke verlenging van de overeenkomst met Pels Rijcken? Zo ja, wat is de status van deze onderhandelingen?

Antwoord vraag 4.

Zoals ik hierboven heb aangegeven, kent de overeenkomst tussen de Staat en de Landsadvocaat geen einddatum. Zoals ik in mijn brief van 19 oktober 2021 aan de Tweede Kamer heb aangegeven, wordt de overeenkomst met de Landsadvocaat aangepast, in aansluiting op de aanbevelingen van prof. mr. T.R. Ottervanger en prof. dr. A.B. Hoogenboom, die betrekking hebben op de nadere eisen in de huidige overeenkomst, en op de structuur, organisatie en inhoud van de diverse contacten met de Landsadvocaat en het kantoor van de Landsadvocaat.² Zodra de onderhandelingen hierover zijn afgerond, zal ik de Tweede Kamer daarover informeren en uw Kamer hiervan een afschrift doen toekomen.

5.

Welke mogelijkheden bevat de overeenkomst voor de Staat om de overeenkomst met Pels Rijcken op te zeggen, te ontbinden of anderszins te beëindigen?

Antwoord vraag 5.

Op basis van artikel 8 van het contract is de Staat is bevoegd de overeenkomst met inachtneming van een termijn van één maand op te zeggen, nadat de Landsadvocaat de wettelijke pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt, of door ziekte of anderszins niet meer in staat is de verplichtingen die voor hem uit deze overeenkomst voortvloeien, naar behoren te vervullen. Verder kan de overeenkomst met de Landsadvocaat door ieder van de partijen met inachtneming van een opzegtermijn van twaalf maanden worden beëindigd. Voor het overige gelden ten aanzien van deze overeenkomst de algemene wettelijke

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2021–2022, Ahangsel 1061.

² Tweede Kamer, vergaderjaar 2021–2022, 35925 VI, nummer 14.

bepalingen rondom wijziging en ontbinding van overeenkomsten uit het Burgerlijk Wetboek. De Staat is overigens op basis van het contract niet verplicht om voor advocatuurlijke diensten gebruik te maken van (het kantoor van) de Landsadvocaat en doet soms een beroep op andere advocaten(kantoren).

Minister van Justitie en Veiligheid

Datum
17 januari 2022

Ons kenmerk
3791140

6.

Wat is de opzegtermijn van de overeenkomst tussen de Staat en Pels Rijcken?

Antwoord vraag 6.

De overeenkomst eindigt van rechtswege zodra de Landsadvocaat niet meer de advocatuur in Den Haag uitoefent. Op basis van het contract is de Staat bevoegd de overeenkomst met inachtneming van een termijn van één maand op te zeggen, nadat de Landsadvocaat de wettelijke pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt, of door ziekte of anderszins niet meer in staat is de verplichtingen die voor hem uit deze overeenkomst voortvloeien, naar behoren te vervullen. De overeenkomst met de Landsadvocaat kan verder door ieder van de partijen met inachtneming van een opzegtermijn van twaalf maanden worden beëindigd. Voor het overige gelden ten aanzien van deze overeenkomst de algemene wettelijke bepalingen rondom wijziging en ontbinding van overeenkomsten uit het Burgerlijk Wetboek.

7.

Is er sprake van automatische verlenging van de overeenkomst tussen de Staat en Pels Rijcken? Speelt de datum van 1 januari 2022 daarbij een rol en moet de overeenkomst indien die zou worden opgezegd voor deze datum zijn opgezegd?

Antwoord vraag 7.

Nee.

8.

Zoals bekend, heeft zich gedurende een periode van vele jaren (decennia) een ongekend ernstige fraude voorgedaan bij Pels Rijcken door o.a. de bestuursvoorzitter waarbij meer dan 10 miljoen euro is weggesluisd en waarbij ook landelijke en/of provinciale overheden zijn benadeeld. Bent u bekend met het artikel "Fraude bij Pels Rijcken, de onderste steen moet boven" van Prof. Dr. M. Pheijffer en Mr. J.G. Princen in het Nederlands Juristenblad van 28 mei 2021 Afl. 21 p. 1714 e.v. waarin onder andere wordt geconcludeerd dat de interne controle bij Pels Rijcken in ernstige mate tekort is geschoten?

Antwoord vraag 8.

Ja.

9.

Deelt u het standpunt dat na alles wat er voorgevallen is bij Pels Rijcken met de fraude door de voorzitter van het bestuur nu van de Staat niet kan worden verlangd nog langer de overeenkomst met Pels Rijcken als landsadvocaat te continueren? Zo nee, waarom niet?

Antwoord vraag 9.

Nee. De Staat heeft een contractuele verhouding met een advocaat die optreedt als Landsadvocaat. Er is evenwel geen overeenkomst met het kantoor Pels Rijcken. Het is in het belang van de Staat om verzekerd te zijn van een continue beschikbare en kwalitatief hoogwaardige juridische bijstand. Om die reden zal het kabinet een commissie van deskundigen instellen om advies uit te brengen over

zowel de mogelijke positionering en vormgeving als de inhoudelijke reikwijdte van de advocatuurlijke dienstverlening aan de Rijksoverheid. De Tweede Kamer is daarover bij brief van 19 november 2021 geïnformeerd.³ Ik acht het niet verstandig om in afwachting van het advies van de commissie onomkeerbare stappen te nemen waarmee de opties op de langere termijn zouden kunnen worden beperkt, of die onnodige risico's met zich mee brengen voor de continuïteit van de juridische bijstand aan de Staat.

Minister van Justitie en Veiligheid

Datum
17 januari 2022

Ons kenmerk
3791140

10.

Bent u van mening dat Pels Rijcken nu niet langer effectief en geloofwaardig kan optreden voor de Staat in bijvoorbeeld BIBOB-procedures en belasting- en toeslagzaken?

Antwoord vraag 10.

Nee. Zoals ik aan de Tweede Kamer heb gemeld,⁴ blijkt uit de onderzoeken van de deken van de Haagse Orde van Advocaten en het Bureau Financieel Toezicht (BFT) dat het om een exclusief notariële fraude van één persoon gaat. Er zijn geen aanwijzingen dat er sprake was van betrokkenheid bij de fraude van de andere notarissen of van advocaten van het kantoor van de Landsadvocaat.

Ik heb de Tweede Kamer bij brief van 19 oktober 2021 aangegeven dat de omvang van de notariële fraude tot een zeer serieuze aanpak door het kantoor van de Landsadvocaat noopt om herhaling hiervan te voorkomen en de dienstverlening voor de Staat veilig te stellen. De Staat acht het van het grootste belang dat de juridische bijstand is ondergebracht bij een kantoor dat integer en transparant handelt. Het kantoor van de Landsadvocaat heeft na advies van Deloitte en met bijstand van Price Waterhouse Coopers een uitgebreid pakket aan verbetermaatregelen in gang gezet.

11.

Bent u van mening dat advocaten, maar in speciale mate de landsadvocaat aan de allerhoogste eisen qua integriteit en toezicht moeten voldoen en dat dit duidelijk niet het geval is geweest bij Pels Rijcken?

Antwoord vraag 11.

Ja. De fraude heeft vragen opgeworpen over de interne beheersmaatregelen rond de notariële kwaliteitsrekeningen, de controle op de juiste toepassing van de beheersmaatregelen, de governance, de gezamenlijke praktijkuitoefening van advocaten en notarissen en de sociale veiligheid en aanspreekbaarheid. Dit alles heeft mij aanleiding gegeven tot bezinning op de positie van de Staat als cliënt ten opzichte van het kantoor van de Landsadvocaat, op de korte en middellange, maar ook op de lange termijn. Ik verwijs u daartoe naar mijn brief aan de Tweede Kamer van 19 november 2021.⁵

12.

---

³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2021-2022, 35 925 VI, nummer 34.

⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 2021-2022, 35 925 VI, nummer 34 en 35 570 V, nummer 119.

⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2021-2022, 35 925 VI, nummer 34.

Deelt u beiden het standpunt van de Fractie-Otten dat van de Staat, in de gegeven omstandigheden in redelijkheid niet meer kan worden gevergd de overeenkomst met Pels Rijcken te continueren? Zo nee, waarom niet?

Minister van Justitie en Veiligheid

Antwoord vraag 12.

De wijze waarop de rechtsbijstand in de toekomst wordt vormgegeven zal het kabinet mede bepalen aan de hand van het daarover uit te brengen advies wat ik noemde in de antwoorden op vraag 9 en vraag 11. Ik vind het onwenselijk daarop vooruit te lopen. Gegeven hetgeen over de exclusief notariële fraude bekend is en de voortvarendheid waarmee het kantoor verbetermaatregelen op vele terreinen heeft getroffen of in gang heeft gezet, bestaat – in het licht van het belang van een continue beschikbare en kwalitatief hoogwaardige juridische bijstand – geen aanleiding op dit moment geen gebruik te maken van de advocatuurlijke diensten van de Landsadvocaat.

Datum

17 januari 2022

Ons kenmerk

3791140

13.

Tijdens het debat over het belastingplan in de Eerste Kamer op 14 december 2021⁶ antwoordde de staatssecretaris van Fiscaliteit en Belastingdienst op de vraag van de Fractie-Otten waarom het contract met Pels Rijcken niet beëindigd is of gaat worden, dat dit niet zou kunnen vanwege "contractbreuk". Op welke specifieke contractuele bepalingen van de overeenkomst tussen de Staat en Pels Rijcken baseert de staatssecretaris deze uitspraak?

Antwoord vraag 13.

De staatssecretaris van Fiscaliteit en Belastingdienst doelde hiermee op het feit dat beëindiging van de overeenkomst een zeer vergaande maatregel is die de Staat alsook (het kantoor van) de Landsadvocaat diep raakt. Een dergelijk stap brengt risico's met zich mee voor een groot aantal zaken.

Zoals ik de Tweede Kamer bij brief van 19 november 2021 heb gemeld, zal het kabinet een commissie van deskundigen instellen om advies uit te brengen over de mogelijke positionering en vormgeving als de inhoudelijke reikwijdte van de advocatuurlijke dienstverlening aan de Rijksoverheid. Ik acht het niet verstandig om in afwachting van het advies van de commissie onomkeerbare stappen te nemen waarmee de opties op de langere termijn zouden kunnen worden beperkt, of die onnodige risico's met zich mee brengen voor de continuïteit van de juridische bijstand aan de Staat.

14.

Waarom gebruikt de Staat niet het opschortingsrecht van Art. 6:262 BW (Exceptio non adimpleti contractus) in de wederkerige overeenkomst met Pels Rijcken om de overeenkomst met Pels Rijcken tot nader orde op te schorten na al hetgeen bij Pels Rijcken voorgevallen is, aangezien dit alleszins gerechtvaardigd lijkt en van de Staat niet in redelijkheid kan worden gevergd de overeenkomst met Pels Rijcken te continueren?

Antwoord vraag 14.

Gegeven hetgeen over de exclusief notariële fraude bekend is en de voortvarendheid waarmee het kantoor verbetermaatregelen op vele terreinen heeft getroffen of in gang heeft gezet, bestaat – in het licht van het belang van een continue beschikbare kwalitatief hoogwaardige juridische bijstand – geen aanleiding op dit moment geen gebruik te maken van de advocatuurlijke diensten

⁶ Zie: <https://www.eerstekamer.nl/verslag/20211214/verslag>

van de Landsadvocaat. Het opschorten van de overeenkomst (of anderszins daaraan geen invulling meer geven) zou betekenen dat de Staat voor de behandeling van de vele lopende zaken waarin de Staat – veelal als gedaagde – betrokken is de diensten van andere advocaten zou moeten inhuren. Dat kent voor de Staat onaanvaardbare risico's op het gebied van de benodigde kwaliteit (o.a. door gebrek aan specifieke kennis en ervaring op het terrein van de juridische positie van de Staat), continuïteit en kosten.

Minister van Justitie en Veiligheid

Datum
17 januari 2022

Ons kenmerk
3791140

15.

Bent u van mening dat er, na alles wat er voorgevallen is bij Pels Rijcken, nu een aanbestedingsproces uitgeschreven dient te worden voor een nieuwe landsadvocaat (waarbij Pels Rijcken wordt uitgesloten van deelname)? Zo nee, waarom niet?

Antwoord vraag 15.

In het commissiedebat juridische beroepen in de Tweede Kamer op 4 november 2021 heb ik gemeld over te gaan tot het instellen van een commissie van deskundigen. In de kamerbrief van 19 november 2021 heb ik de opdracht aan de commissie van deskundigen meegedeeld aan de Tweede Kamer. De commissie van deskundigen krijgt de opdracht onafhankelijk onderzoek te doen naar de wijze waarop de rijksoverheid moet worden geadviseerd en bijgestaan in kwesties die onafhankelijke juridische bijstand vergen. De opdracht strekt zich uit tot zowel de mogelijke positionering en vormgeving als de inhoudelijke reikwijdte van een dergelijke dienstverlening. Op de uitkomsten van het onderzoek van deze commissie van deskundigen wil ik niet vooruitlopen.

16.

Wilt u deze vragen elk afzonderlijk beantwoorden (en daarbij niet verwijzen naar antwoorden op andere vragen) binnen 14 dagen na ontvangst?

Antwoord vraag 16.

De vragen zijn één voor één zo snel als mogelijk beantwoord.